
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

התורה השומרונית והטקסטים הקרובים לה - 21917

תאריך עדכון אחרון 26-10-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מקרא

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): שטפן שורש

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: emanuel.tov@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ייקבע עם המורה

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

מטרת הקורס היא לחקור את נוסח תורת השומרונים, הטקסטים הקדם-שומרוניים שנשתמרו במגילות קומראן, מסורת הקריאה של השומרונים, העברית השומרונית והגיש מבוא לתרגומים השומרוניים של התורה לארמית ולערבית. כתבי היד הקדומים של תורת השומרונים הועתקו במאה ה-יב לספריה, אבל המסורת הטקסטואלית נוצרה לפי כל הנראה במאות האחרונות לפני הספירה, ומקורה נמצא במספר מגילות בקומראן. ישיבות הסמינר יוקדשו בעיקר לקריאה בטקסטים שונים ובניתוח של היחסים ביניהם. פרשנות הכתובים עומדת במרכז השוואתם מבחינת ההקשר, הלשון ותולדות הנוסח.

מטרות הקורס:

מטרת הסמינר היא לחנך לקראת ראייה רב-מערכתית ורב-גונית של הממצא הטקסטואלי המקראי. הניתוח העצמאי של טקסטים משמש מטרה בפני עצמה כמו גם השוואת ההבדלים בין הטקסטים על סמך הקשרם. נוסח המסורה משמש כאחד מתוך טקסטים רבים, אף כי בתורה יש לו חשיבות יתר. ניתוח מעמיק של התורה השומרונית מגישה הבטים חשובים בנוגע לזה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסמינר מיועד להדריך את התלמיד/ה המתקדם/מת בדרכו להשתמש באופן עצמאי בממצא הטקסטואלי. הוא יהיה יותר מנוסה בהערכה טקסטואלית המבוססת על ניתוח לשוני ועל פרשנות הקשרית. יהיה לו יותר ניסיון בפיתוח רעיונות על טקסטים בודדים, על טקסטים מקוטעים, על יחסים בין טקסטים וכיו"ב. יהיה לו גם מידע ספציפי על התורה השומרונית והטקסטים הקרובים לה מימי בית שני ועל מקומם בהתפתחות נוסח התורה. הראייה חובקת העולם של כל עדי נוסח התורה תכלול גם פיתוח דעה על הנוסח המקורי המשוער של ספר זה.

דרישות נוכחות (%) :

85%

שיטת ההוראה בקורס: סמינר: הוראה והשתתפות פעילה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- א) מבוא לתורה השומרונית, הכתב השומרוני, כתבי היד, מהדורת טל-פלורנטין, טקסט: שמ' ד-יא
- ב) המעפיינים הטקסטואליים של התורה השומרונית, טקסט: בר' א-ג
- ג) התאמה הרמונית (או אין?), טקסט: במ' יג-יד; דב' א
- ד) מסורת הקריאה של השומרונים והעברית השומרונית, טקסט: דב' לב: 3-4; שמ' יב: 1-6
- ה) שירת הים במסורת השומרונים. טקסט: שמ' טו: 1-11
- ו) בעיות תארוך התורה השומרונית, טקסט: שמ' יד-טו
- ז) "הוספות" בנוסח התורה השומרונית א': על נבואתו של משה. טקסט: שמ' כ"ח-כו
- ח) "הוספות" בנוסח התורה השומרונית ב': על המזבח בהרגריזים. טקסט: שמ' כ"ז

(ט) ברכת יעקב במסורת השומרונים: שמעון ולוי (בר' מט: 5-7) ויהודה (בר' מט: 8-12)
(י) יוסף במסורת השומרונים: בר' מט: 22-26 ודב' לג: 13-17
(יא) התרגומים השומרונים לארמית ולערבית, והשימוש בהם בשחזור תולדות הנוסח
(יב) ספר דברים בתורה השומרנית בהשוואה לנה"מ, טקסט: דב' יא: 31-יב: 18; כז: 2-7
(יג) פרשנות שומרנית של התורה: אסופת המדרשים "תיבת מרקה"

חומר חובה לקריאה:

- Dayfani, Hila: 4QpaleoExodm and the Gerizim Composition. *Journal of Biblical Literature* 141 (2022), 673-698.
- Dayfani, Hila: *The Transmission of the Pentateuch: Analysis of Variants Due to Graphic Similarity between MT and SP*. Berlin / Boston: de Gruyter, 2023 (*Studia Samaritana*; 13).
- Eshel, Esther; Eshel, Hanan: Dating the Samaritan Pentateuch's compilation in light of the Qumran biblical scrolls. In: Shalom Paul/Robert A. Kraft/Lawrence H. Schiffman/Weston W. Fields (eds.): *Emanuel: Studies in Hebrew Bible, Septuagint and Dead Sea scrolls in honor of Emanuel Tov*. Leiden, Boston: Brill, 2003 (*Vetus Testamentum, Supplements*; 94,1), 215-240.
- Kartveit, Magnar: *The origin of the Samaritans*. Leiden/Boston: Brill, 2009 (*Supplements to Vetus Testamentum*; 128).
- Schorch, Stefan: *Die Vokale des Gesetzes. Die samaritanische Lesetradition als Textzeugin der Tora; Band 1: Das Buch Genesis*. Berlin/New York: de Gruyter, 2004 (*Beihefte zur Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft*; 339).
- Schorch, Stefan: Spoken Hebrew of the Late Second temple period according to the oral and the written Samaritan tradition. In: Jan Joosten/Jean-Sébastien Rey (eds.): *Conservatism and innovation in the Hebrew language of the Hellenistic period. Proceedings of a fourth International Symposium on the Hebrew of the Dead Sea Scrolls & Ben Sira*. Leiden, Boston: Brill, 2008 (*Studies on the Texts of the Desert of Judah*; 73), 175-190.
- Schorch, Stefan: The Samaritan Version of Deuteronomy and the Origin of Deuteronomy. In: József Zsengellér (ed.): *Samaria, Samaritans, Samaritans. Studies on Bible, history and linguistics*. Berlin: de Gruyter, 2011 (*Studia Samaritana*; 6), 23-37.
- Schorch, Stefan: A Critical editio maior of the Samaritan Pentateuch: State of Research, Principles, and Problems. *Hebrew Bible and Ancient Israel* 2 (2013), 100-120.
- Schorch, Stefan: The Construction of Samari(t)an Identity from the Inside and from the Outside. In: Rainer Albertz/Jakob Wöhrle (eds.): *Between Cooperation and Hostility. Multiple Identities in Ancient Judaism and the Interaction with Foreign Powers*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2013 (*Journal of Ancient Judaism. Supplements*; 11), 135-149.
- Schorch, Stefan: Dissimilatory Reading and the Making of Biblical Texts: The Jewish Pentateuch and the Samaritan Pentateuch. In: Raymond F. Person/Robert Rezetko (eds.): *Empirical models challenging biblical criticism*. Atlanta: SBL Press, 2016 (*Ancient Israel and its literature*; 25), 109-127.

- Schorch, Stefan: The so-called Gerizim Commandment in the Samaritan Pentateuch. In: Michael Langlois (ed.): *The Samaritan Pentateuch and the Dead Sea Scrolls*. Leuven: Peeters, 2019 (Contributions to Biblical Exegesis & Theology; 94), 77–97.
- Schorch, Stefan: The Value of the Samaritan Versions for the Textual History of the Samaritan Pentateuch. *Textus 30* (2021), 64–85.
- Schorch, Stefan: "Mount Gerizim is the house of God and the dwelling place for his glory": The Origins and Early History of Samaritan Theology. In: Markus Witte/Jens Schröter/Verena Lepper (eds.): *Torah, Temple, Land: Constructions of Judaism in Antiquity*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2021 (Texte und Studien zum Antiken Judentum; 184), 61–78.
- Segal, Michael: The Text of the Hebrew Bible in light of the Dead Sea Scrolls. *Materia giudaica 12* (2007), 5–20.
- Tov, Emanuel: The Samaritan Pentateuch and the Dead Sea Scrolls: The Proximity of the Pre-Samaritan Qumran Scrolls to the SP. In: Shani Tzoref/Ian Young (eds.): *Keter Shem Tov: Essays on the Dead Sea Scrolls in Memory of Alan Crown*. Piscataway, NJ: Gorgias Press, 2013, 59–88.
- Tov, Emanuel: From popular Jewish LXX-SP texts to separate sectarian texts: Insights from the Dead Sea Scrolls. In: Michael Langlois (ed.): *The Samaritan Pentateuch and the Dead Sea Scrolls*. Leuven: Peeters, 2019 (Contributions to Biblical Exegesis & Theology; 94), 19–40.
- Zahn, Molly Marie: Rethinking Rewritten Scripture: Composition and Exegesis in the 4QReworked Pentateuch Manuscripts. Brill: Leiden, 2011 (STDJ; 95).
- Zahn, Molly Marie: The Samaritan Pentateuch and the scribal culture of Second Temple Judaism. *Journal for the Study of Judaism 46* (2015), 285–313.

חומר לקריאה נוספת:

- ומילונים מהדורות – Editions and basic resources (grammars, dictionaries) – בן-חיים, זאב: תיבת מרקה. ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, תשמ"ח.
- בן-חיים, זאב: עברית וארמית נוסח שומרון, כך ד': מלי תורה. ירושלים: האקדמיה ללשון העברית, תשל"ז.
- בן-חיים, זאב: עברית וארמית נוסח שומרון פי תעודות שבכתב ועדות שבעל פה, כך ג', ספר ראשון: הקריאה בתורה. ירושלים: האקדמיה ללשון העברית, תש"ך.
- Ben-Hayyim, Zeev: *A Grammar of Samaritan Hebrew. Based on the Recitation of the Law in Comparison with the Tiberian and Other Jewish Traditions*. A rev. ed. in English, with assistance from Abraham Tal, 2000. Winona Lake, Ind: Eisenbrauns.
- Gall, August: *Der hebräische Pentateuch der Samaritaner*. Giessen: Töpelmann, 1914–1918.
- Schorch, Stefan (ed.): *The Samaritan Pentateuch: A critical editio maior*. Volume 1: *Genesis*. Berlin/Boston: de Gruyter, 2021.
- Schorch, Stefan (ed.): *The Samaritan Pentateuch: A critical editio maior*. Volume 3: *Leviticus*. Berlin/Boston: de Gruyter, 2018.
- Shehadeh, Haseeb: *The Arabic Translation of the Samaritan Pentateuch, Volume 1: Genesis - Exodus*. Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities, 1989.
- Shehadeh, Haseeb: *The Arabic Translation of the Samaritan Pentateuch, Volume 2: Leviticus - Numbers - Deuteronomy*. Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and

Humanities, 2002.

טל, אברהם: התרגום השומרוני לתורה, מהדורה ביקורתית. כרך א': בראשית, שמות. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, תש"ם (מקורות ומחקרים בלשון העברית ובתחומים הסמוכים לה; ד').

טל, אברהם: התרגום השומרוני לתורה, מהדורה ביקורתית. כרך ב': ויקרא, במדבר, דברים. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, תשמ"ב (מקורות ומחקרים בלשון העברית ובתחומים הסמוכים לה; ה').

טל, אברהם: התרגום השומרוני לתורה, מהדורה ביקורתית. כרך ב': מבוא. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, תשמ"ג (מקורות ומחקרים בלשון העברית ובתחומים הסמוכים לה; ו').

Tal, Abraham: A dictionary of Samaritan Aramaic. Leiden/Boston/Köln: Brill, 2000 (Handbuch der Orientalistik. Erste Abteilung, Nahe und Mittlere Osten; 50).

Tal, Abraham: Tibat Marqe: The Ark of Marqe Edition, Translation, Commentary. Berlin/Boston: de Gruyter, 2019 (Studia Samaritana; 9).

טל, אברהם/פלורנטיין, משה: חמישה חומשי תורה, נוסח שומרון ונוסח המסורה: מבוא, הערות, נספחים. תל אביב: אוניברסיטת תל-אביב - ההוצאה לאור ע"ש חיים רובין, תשע"א.

מרכיבי הציון הסופי :

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 60 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
20 %
נוכחות / השתתפות בסיוור 20 %

מידע נוסף / הערות: